

Watan söýgüsi Imandandyr!

Category: Kitapcy, Sözlär, Taryhy makalalar

написано kitapcy | 21 января, 2025

Watan söýgüsi Imandandyr! WATAN SÖÝGÜSI IMANDANDYR

Bilbili altyn kapasa salyp goýupdyrlar, bilbil aglap, iňläp şeýle diýenmişin:

«Watanyň...»

Watan – bu diňe dogulyp ulalan, atalaryň jaýlanan, dogan-garyndaşlaryň ýaşaýan ýerimi näme?!..

«Kuranda» we Hadyslarda «watan» adalgasy bir kişiniň dogup-ulalan, ýaşan, karar kylan, badaşan ýeri hökmünde agzalýar. Fykh kitaplary bir kişiniň dowamly ýaşan (watany-asly), wagtlaýyn ýaşan (watany-ikamet) we baran ýeri (watany-sükna) hökmünde üç dürli watandan söz açýar.

Irki ýazyjylardan Jahiz watan söýgüsine degişli rysalasynda watan söýgüsiniň ezelden gelýän bir duýgudygyny aýdýar we «Watanyňda gören horlugyň, ýat ýurtda bol-elin ýaşamakdan has gowudyr» diýýär. Ol Hezreti Omaryň (r.a) «Alla ýurtlary watan söýgüsi saýasynda bina etdi» diýen sözünü rowaýat etmek bilen birlikde iň watansöýüji milletiň türki kowumlardygyny nygtapdyr.

«Watan söýgüsi imandandyr» diýen jümle hadysy-şerif hökmünde meşhurlyk gazanan söz düzümidir. Emma bu jümle Möwlana Jelaleddin Rumynyň «Mesnewisinde» we Ymam Rabbanynyň «Mektubatynda» hem geçýär. Käbirleri tasawwuf kitaplary hadyslar üçin gollanma bolup bilmez diýýänem bolsa, bütin musulmanlaryň uly hormat bildirýän bu beýik alymlarynyň hadys diýip kitaplarynda peýdalanan jümlesi barada bilip-bilmän bir zatlary diýmek nädogry bolsa gerek. Olar hadysdygyna ynanmasalar, kitaplaryna ýazmazlardy.

Hadysşynas Sehawy bu sözünü Dineweriniň Esmayýdan rowaýat eden bir hadysdygyny aýdýar:

«Aslyna göz ýetirip bilmedigem bolsam, manysy sahyhdyr. Sopylara görä watan diýmek bilen Allatagala dönmek göz önünde tutulýar».

Bütün hadyslaryň ýazga geçirilmeginiň mümkin bolmaýşy ýaly, ýazga geçirilen her bir hadysyň hem biziň günlerimize doly gelip ýetendigini aýdyp bolmaz. Käbir hadyslar ýazgy üsti bilen däl-de, dilden-dile geçip hem biziň günlerimize çenli ýetip biler. Kese ýurtly basybalyjylaryň çozuşlary netijesinde yslam dünýäsiniň ylym merkezleri harap edilipdi, alymlar öldürilipdi, kitaplar ýok edilipdi. Ulamalaryň arasynda aýdylýan hadyslar babatda hem bu hususlary ýatdan çykarmasak gowy bolardy.

• Altyn kapasadaky bilbil

Hezreti Pygamberimiz Muhammet Sallallahy Aleýhi Wesellem hijretiden soňra Mekgä ýüzlenip şeýle diýipdir:

«Sen ne ajap ýersiň. Seni nähili söýýäriň! Eger kowmum meni bu ýerden çykмага mejbur etmeselerdi, senden başga hiç ýerde galmazdym».

Bilal Hebeşi (r.a) nähili agyr zulumlary görendigine garamazdan ýene-de Mekgäni küýseýärmişin. Ol «Ah, haçan Mekge jülgesinde bir gijämi geçirip bilerkäm?!» diýipdir.

Bilbili kapasa salypdyrlar welin, aglap-eňröp zaryn-zaryn «Watanyň» diýenmişin...

Megerem, watan hasratyny iň soňky bolup çekenler öz guran watanlaryndan sürgün edilen Osmanly hanedanlygy bolsa gerek.

Tasawwufda «Watan» ynsanyň hemişelik galjak ýeri bolan «Ahyret» üçin ulanylýar. Adamyň dünýäde ýolagçydyna ünsi çekilýär. Bu ýerde ynsan karar tapar, ol ýeri watan ediner. Öwlüýäligiň iň ýokary derejesine baryp ýeter.

Ilkinji musulmanlar watan hökmünde musulmanlaryň ýaşaýan we agalyk sürýän ýerlerine düşüňipdir. Olar yslam ýurtlarynda başga-başga häkimiýetler agalyk sürse-de, hemmesini bir watanyň parçasý hasaplardylar. Hindistanly bir musulman Osmanly döwletiniň çäklerine arkaýyn girip bilerdi we bu ýerde watandaş hökmünde görlerdi. Said Halym Paşa şeýle diýýär:

«Musulmanyň watany ahkamy-şeriýeniň (şerigat hökümleriniň ýöreýän ýeri) höküm sürýän ýerleridir».

Goşguda aýdylşy ýaly:

*«Bir künjegiň niresinde ady tutulsa Allanyň,
Iň uzak künçlerini hem öz watanyň saýaryn».*

Hut ilkinji musulmanlar hem önüp-ösen dogduk depeleri bolan söýgüli Mekke şäherini bu sebäpli terk edipdiler. Ynançlaryny arkaýynlykda ýerine ýetirip biljek ýerleri bolan Medinäni watan edindiler. Watany goramak, watan üçin janyňy bermek din kitaplarynda öwüldi. Hadyslarda hem «Kim maly üçin göreşýärkä öldürilse, şehitdir» diýildi.

• **Alla – Watan – Mälik**

XIX asyrdan Osmanly döwletiniň çäklerine watan diýlipdir. Namyk Kemal ýaly şahyrlar watan düşüňjesine ýewropa äheňli many çaýypdyr. Zyýa Gökalp bolsa:

*«Watan ne Türkiýedir türklere, ne-de Türkistan,
Watan beýik we müdimilik bir ülkedir: Turan!»*

– diýen setirleri bilen watan düşüňjesine romantiki äheň gazandyranam bolsa, watan düşüňjesi mejburi ýagdaýda ýuwaş-ýuwaşdam daralyp başlaýar. Bu gün arap döwletlerinde-de watan düşüňjesinden şol döwletiň ýurdy göz önünde tutulýar. Depelerde baýyrlaryň ýüzüne «Alla-Watan-Mälik» sözleri ýazylyýar. Milli gimnleri «Watanyň» diýip başlaýar. Wagtyň geçmegi bilen yslam dünýäsinde bu söz hakyky manysyndan daşlaşyp, başga düşüňjedäkileri kesekileşdiren döwlet konseptine laýyk gelýän bir watan söýgüsi görnüşine getirilipdir.

Hezreti Pygamberimiz Muhammet Sallallahu Aleýhi Wesellem:

«Ryzkynyň watanynda berilmegi kişiniň sagadatyndandyr» diýýär.

Eklenç üçin ýat ýurtlara gitmek mejburi betbagtlykdyr. Käbir adamlar üçin bolsa watan doglan däl-de, doýan ýeridir.

Zyýa Paşa şeýle diýýär:

*«Watana ysnyşanlar bisebäp terki-diýar etmez,
Zerurýetsiz jahanda kimse ýat ýurda gitmez».*

Hiç hili garyndaşy bolmasa-da, ynsanyň öz önüp-ösen ýerlerine aýlanyp görmegi, onuň kalbynda gozgalaň tapdyrýar. Bu adam ogly üçin iň belent duýgydyr. Ildeşlik duýgusynyň düýbünde hem bu bardyr. Hatda bir obada ýaşaýanlaryň arasynda hem şärikdeş obadaşlyk duýgusy bolýar. Adamlar şonuň üçin öz obadaşyny adaty watandaşyndan ileri tutýandyr. Ynsan bir ýere ýürekden örklenen ýagdaýdaka, köňlüniň bir künjünde başga bir watanyň hasratyny çekip biler.

Bu gün ene ýurtlary Mongoliýada galan türki kowumlar üçin watan nirede?

Hazaryň gündogaryndan Horasana, ol ýerdenem Anadola çenli aralyga hijret eden türkmenleriň watany nirede?

Konýadan täze eýelenilen Rumelä ýerleşdirilip, baş asyrdan soňra Anadola dolanmaly bolan mübärek atalarymyzyň watany nirede?

Rus basybalyjylaryndan gaçyp Anadola, Rumelä, Siriýa hijret eden Kawkazlylaryň watany nirede?

Watan diňe önüp-ösen, atalaryň jaýlanan, hossarlaryň ýaşaýan ýeri bolmasa gerek. Belki-de, ynsan özüni nirä degişli duýýan bolsa, watany hem şol ýeridir.

Ekrem BUGRA EKINÇI.

11.01.2016 ý.

Terjime eden: Has TÜRKMEN. Taryhy makalalar